

Samo za danes - teritorij pogajanja, vznikanja, zaupanja, dozorevanja in plesa

Samo za danes je navidezno počasna instantna kompozicija, v kateri Anja Bornšek, Maja Delak, Snježana Premuš, Kristýna Šajtošová in Urška Vohar pogledu namerno izpostavljajo manj vidne, manj očitne materialnosti, telesnosti, stanja. Ko govorimo o instantni kompoziciji, govorimo o umetnosti iznajdevanja in urejanja gibanja v trenutku. Lahko jo prevajamo tudi kot trenutna kompozicija ali kompozicija v realnem času, a za zdaj se bolj uporablja izraz, ki je bližje angleškemu *instant composition*. Na Majo Delak so pri tem najbolj vplivali Mark Tompkins, Julyen Hamilton, Lisa Nelson in drugi. Podobno kot njih jo privlačijo dela, v katerih je mogoče poglobiti in problematizirati koncept kompozicije, koreografije, plesa, gibanja. Zlasti jo zanima konstrukcija telesnosti, ki ne posnema koreografinjine, ampak se razvija, vznikne v skupini, v našem primeru med petimi ustvarjalkami ter zvokom, prostorom in predmeti v njem, atmosfero ... *Samo za danes* je navidezno počasna predstava, ker je tak začetek, predvsem pa, ker zahteva veliko poslušanja. A to ne pomeni, da je njen ritem počasen ali da se nič ne dogaja. Prej nasprotno, tudi v delih, v katerih ni veliko gibanja, se poskuša izostriti prisotnost nečesa, kar Lisa Nelson vidi kot skrito pod vidno interakcijo med plesalkami in zgradbo prostora, nekaj, kar je povezano z interakcijo plesalke same s seboj, ta notranji dialog, ki oblikuje površje. Metaforo za to stanje smo našle v oznaki trpnost v pomenu vztrajanja, vračanja v neki impulz, kakovosti v počasnosti in statičnosti.

Ena izmed temeljnih zakonitosti, s katerim se predstava tudi začne, je uglasjevanje. To se začne tako, da se izbrana ustvarjalka prepusti preostalim štirim, da poskrbijo zanjo. Lisa Nelson se vpraša:

Kako je uglasjevanje analogno s plesom in gledanjem plesa? Najprej: fizično je. Uglasjevanje je dejanje. Premika moje telo, moje čute in mojo pozornost. Je tudi čutno: lahko ga začutim v svojem telesu. Deluje tudi na nivoju odnosov: je način, kako se povezujem s stvarmi. In na nivoju kompozicije: stvari spravi v red.

Tudi v *Samo za danes* je uglasjevanje zelo telesno, fizično, haptično. Je izvor poti, po katerih se ustvarjalke povezujejo med seboj, a tudi s predmeti v prostoru, zvokom, in tako ustvarjajo atmosfero. Na ravni kompozicije prav uglasjevanje prevaja gibanje v plesno ustvarjanje.

Za *Samo za danes* smo razvile inventar orodij, *inventory of tools*, s katerimi se sporazumevamo o tem, kaj pravzaprav delamo, kaj hočemo, kaj zaznavamo v procesu. Ta orodja so kar obsežna in ni smiselno vseh naštevati, mogoče lahko omenimo nekaj najpogosteje uporabljenih. Prvi je t. i. način *image/frame*, v katerem je izbrana ustvarjalka *image*, podoba, druge pa sestavljajo njen okvir. Veliko smo raziskovale odnosnost, ki nastaja med nami, gibajoče se skulpture teles, kjer je stik celosten, kjer sta tako telo kot pogled usmerjena na drugo telo, na skupino. Zelo pomembno je tudi delo s pogledi, tako med nami kot tudi v stran in v publiko. Ena od taktik je zavestno delo s spominom in sledmi v prostoru, tako s spominom na nekaj, kar se je zgodilo v procesu snovanja predstave, ali v trenutni izvedbi. Preiskujemo možnosti različnih začetkov, ponovnih vznikov novih in starih usedlin v isti predstavi. Veliko smo se posvečale tudi oblikovanju prostora, to imenujemo naselitev prostora s predmeti, pri čemer nas zanima, kako to spreminja kompozicijo. Igramo se s tem, kako predmeti, ki so lahko vsakdanji, a

vseeno težijo k abstraktnosti, spremenijo gibanje in zaznavanje teles kot subjektov ali objektov ter kako vplivajo nanje. Tudi predmeti lahko nosijo podobe drugih materialnosti in razkrijejo sledi, ki vzniknejo v določenem trenutku. V vsaki predstavi si damo nalogo, da vsaj enkrat na ta način naselimo prostor in tako ustvarjamo gibanje. Pomembne so tudi strategije vtisa oziroma odtisa, ki razvijajo preseljevanje vsebin med izvajalkami. Tako se ustvarja skupni imaginarij, iz katerega nato črpamo, bodisi je to v trenutni situaciji bodisi se vrne v naslednji. Uporaba zapisov (*scores*) naznanja vstop v specifično nalogo, ki je predvidena, ostane pa odprto, kako bo izvedena. S tem drugače odpira polje pogajanja med izvajalkami.

S pomočjo inventarja in omenjenih strategij se torej ves čas pogajamo o tem, kaj v predstavi nastaja. To so nenehno razvijajoča se orodja za artikulacijo procesa, ki vsakič znova odpre nove kompozicije.

Odprta struktura pomeni tudi improviziran zvok in prostor. Glasba je sestavljena iz zvočnih ambientov, v živo izvajanih in procesiranih zank in nekaj referenčnih zvočnih vsebin, ki z razpadanjem ter sestavljanjem, odmikanjem v ozadje in stopanjem v ospredje tvorijo deloma nepredvidljivo, a vseeno z nekaterimi glasbenimi odločitvami jasno zastavljeno dinamiko. Gre za več sklopov zvočnih scen in tako pred izvedbo kot med njo prihaja do različnih sosledij in makroritma. Na eno od zvočnih plasti vplivajo tudi brezžična tipala – senzorji giba, ki jih izvajalke nosijo na telesih, še druga plast pa se tvori s pomočjo živega zajemanja zvoka prostora prek mikrofona. Celotna atmosfera zaživi tudi z izborom predmetov, ki so na voljo v prostoru, in vedno znova izginjajočo meglo.

Vsaka predstava je drugačna. To zagotovimo tudi z žrebom prve podobe, ustvarjalke, s katero se predstava začne. Običajno raba naključja izključi asociativne stereotipe, ki obremenjujejo našo domišljijo. Poleg tega vidika sta za nas pomembna še dva. Prvi je ohranjanje živosti, spontanosti in prisotnosti, ki jih želimo obdržati in deliti z občinstvom. Drugi vidik je bolj kot kaj drugega odsev sedanosti, to je realnost 21. stoletja, ko se dogaja kopica stvari, na katere nimamo vpliva in jih je pač treba sprejeti takšne, kot so. Ali pa se odločiti in narediti nekaj, da se spremenijo. In to je seveda tudi samoumevna zakonitost trenutne kompozicije, nekatere stvari so naključne, akcije so intuitivne ali pa zelo zavestne, vse skupaj pa naredi enkratno predstavo *Samo za danes*.

Izhodiščne točke, ki so pripeljale do te oblike uprizarjanja, so bile teme staranja in s tem povezanega žalovanja. Staranje je mogoče razumeti kot proces, kot nekaj spreminjajočega se. Nismo obdelovale konkretnih zgodb, ampak bolj občutja ob izgubljenih vidikih različnih identitet. Ob izgubi nastopi žalost in tudi žalovanje. Poleg čisto osebnih vsebin, ki ljudi razžalostijo, ostaja zavedanje, v kakšnih situacijah plesalke delamo. Če se spomnimo ustvarjanja *Drage drage* v koreografiji Maje Delak pred več kot desetimi leti, kjer so bile razgaljene prav teme sodobnega plesa v Sloveniji, se vidi, da se ni nič spremenilo na boljše, kvečjemu na slabše. To še vedno boli, ampak v tej predstavi se ne ukvarjamo neposredno s tem. V *Samo za danes* so drugačni poudarki.

S staranjem so povezane tudi teme dozorevanja, odraščanja in zrelosti. Mogoče zaradi staranja zmoredš ob žalovanju tudi neki odmik od sebe in se pojavi prostor za humor. Humor kot zrel obrambno-varovalni mehanizem. In to odliko želimo ohraniti v predstavi. Humor, ki se pojavi, ko že nekako razumeš to svojo žalost. Predvsem pa, če gre življenje v pravo smer, z leti pridobiš izkušnje, samozavest, modrost. Zrela osebnost je bolj gotova vase in mirneje sprejema odločitve in naredi tudi težke stvari. Improvizacijsko predstavo, ki si jo zadaš kot cilj, lahko izvedeš le, ko imaš izkušnje s tem. Ob tem, da smo se odločile za kompozicijo, v kateri ne bo enega velikega dogodka, centra, h kateremu bo predstava težila, se

na čem, na kom zgostila, vse čutimo pogum in hkrati ranljivost. Puščati toliko odprtega prostora za občinstvo, in hkrati ne voajersko, ne bi bilo mogoče, če bi bile na začetku svojih ustvarjalnih poti.

Vsaka koreografija se začne z izbiro izvajalk. Za ta proces je bilo to izjemnega pomena. Začele smo pravzaprav z delavnicami, na katerih smo se spoznavale, preverjale, lahko rečemo tudi testirale. Dejstvo je, da smo v ekipi večinoma ustvarjalke z močno razvito osebno koreografsko prakso kot tudi z izkušnjami s poučevanjem, kar morda ni nezanemarljivo. Veliko je jasnih, strukturiranih pogovorov, usmerjene komunikacije, s katero opisujemo ali vrednotimo svoj proces, postopke, dogodke. Hkrati se vse zavedamo, da so naši temelji prav zaupanje, poslušanje, ostrenje zaznavanja, skrb za druge in predstavo, senzibilnost, s katero ves čas ustvarjamo skupno stvar oziroma si tudi skupaj z občinstvom prizadevamo za "našo stvar", pri čemer mislimo na logiko zavzemanja za določeno stališče, pozicijo (politično, estetsko, znanstveno) v estetski, diskurzivni praksi (Eda Čufer). Izkazalo se je, da so jasnejši motivi kot procesualnost, ki je vezana na staranje in žalovanje, v resnici udejanjanje užitka in veselja do plesa, gibanja ter načinov sobivanja zrelih, a tudi ranljivih in občutljivih ljudi.

Je torej *Samo za danes* bolj intimistične narave, stremi k univerzalnosti medčloveških odnosov ali posega tudi v bolj angažirane vsebine?

Po teorijah navezanosti razvojnega psihologa Gordona Neufelda je osebni razvoj odvisen od "zreljenja" (kot reče Snježana Premuš), ranljivosti in navezanosti. Predstava preigrava vse te vsebine in v tem je nedvomno univerzalna ter občinstvu ponuja dovolj prostora za vstop in razumevanje koda, ki se vzpostavlja. Po drugi strani je že samo to, da vzpostaviš sodelovanje petih plesalk, tako močnih koreografk in osebnosti, v slovenskih razmerah dela, oblika t. i. reparativnih taktik, če si sposodimo izraz, ki ga je po Melanie Klein razdelala Eve Kosofsky Sedgwick. Reparativne taktike so načini, ki pomagajo ustvariti vizijo alternativnih, družbeno progresivnih vplivov v slovenskem sodobnem plesu. Plesanje odprte strukture, v katerih bolj ko je viden kolektiv, bolj izstopajo individualne posebnosti, je tvegano. Razvijanje instantne kompozicije, kjer telesa ves čas vzdržujejo prisotnost zaznavanja, opazovanja, skrbi, predvsem pa se vsem na očeh dejavno odločajo znotraj vednosti, da se ne bo zgodil dramaturški vrh predstave, je srčno dejanje. In v tem je tudi *Samo za danes* angažirana predstava.

Zapisa Maja Šorli po pogovorih s soustvarjalkami_ci in izvajalkami_ci.

Viri:

Čufer, Eda. »Naša stvar.« Sodobne scenske umetnosti, ur. Bojana Kunst in Petra Pogorevc, Maska, zbirka Transformacije, št. 20, 2006.

Loupe, Laurence. *Poetika sodobnega plesa*. Zavod Emanat, 2012.

Nelson, Lisa. *Zapisi uglaševanja. Gradivo ob delavnicah*. Agon program Ljubljana, Zavod Emanat, zbirka Prehodi XS, št. 1, 2006.

Sedgwick, Eve Kosofsky. *Dotik občutka: afekt, pedagogika, performativnost*. Zavod Emanat, 2007.